

ارزیابی کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته کشاورزی؛ مطالعه موردی؛ رشته آموزش و ترویج کشاورزی دانشگاه پیام نور مرکز سمیرم و شهرضا

آسیه قربانی^۱، زهرا فرهادی پور^۲، علی قاسم پور دهاقانی^۳

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی درسی دانشگاه پیام نور مرکز سمیرم (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی درسی دانشگاه پیام نور مرکز سمیرم

^۳ استادیار گروه علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی درسی دانشگاه پیام نور مرکز سمیرم

چکیده

اولین گام برای ایجاد هر گونه تحول در برنامه ریزی آموزشی که بتواند پاسخ گوی تحولات و تغییرات علمی و اقتصادی باشد توجه به کیفیت برنامه های درسی و ارزیابی آن است. با توجه به این امر، پژوهش حاضر به دنبال ارزیابی کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته کشاورزی؛ مطالعه موردی؛ رشته آموزش و ترویج کشاورزی دانشگاه پیام نور مرکز سمیرم و شهرضا از دیدگاه دانشجویان و اساتید این رشته و ارائه پیشنهادات لازم می باشد. در این پژوهش از پرسشنامه محقق ساخت با ۵۱ سوال، استفاده گردید. نمونه مورد مطالعه ۶ نفر استاد و ۳۷ نفر از دانشجویان دانشگاه های پیام نور مرکز سمیرم و شهرضا، با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس، بودند. با استفاده از مقیاس طیف لیکرت به بررسی میزان مطلوبیت کیفیت برنامه درسی از دیدگاه دو گروه مورد مطالعه قرار گرفت. نتایج حاکی از این بود که دانشجویان و اساتید مورد مطالعه، به ترتیب کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی را با میانگین ۲/۶۰ و ۳/۰۷ برآورد کردند که هر دو در سطح نسبتاً مطلوب قرار دارند.

واژه های کلیدی: ارزیابی، کیفیت برنامه درسی، آموزش های مهارتی، رشته کشاورزی، دانشگاه پیام نور مرکز سمیرم و شهرضا.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. مقدمه

دگرگونی های اقتصادی و اجتماعی و سیاسی دنیا و توسعه روزافزون و شتابنده علم و فناوری تغییرات زیاد و چشمگیری را در همه جوامع به دنبال دارد. عمده ترین وظایف جوامع که برنامه و حرکت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را تحت تاثیر قرار می دهد، انطباق و سازگاری با تغییرات روز دنیا براساس ویژگی های اجتماعی، فرهنگی، تربیتی و نظام ارزشی جوامع است (پازارگادی، ۱۳۸۳). آموزش عالی در مدت دو دهه پیش با چالش ها و مسائل مختلفی مواجه بوده است. رشد رو به افزایش دانشجویان و متقاضیان ورود به دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی، افزایش کمی نظام آموزش عالی بدون دقت به ظرفیت های موجود و توان بافت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه جهت پذیرش تعداد زیاد فارغ التحصیلان دانشگاهی، کمبود منابع مالی و فشار از سوی جامعه جهت مسئولیت پذیری و پاسخگویی بیشتر از جمله این مسائل حساب می شود. آموزش عالی بایستی ضمن توجه به این چالش ها به حفظ، بهبود و ارتقای کیفیت با اتکا بر عامل مدیریت و رهبری کارآمد در شرایط دگرگونی سریع، ناپایداری و تغییرات در محیط آموزش عالی بپردازد (نوه ابراهیم، ۱۳۸۰). نظام آموزش عالی کشور به عنوان یکی از دو قطب تعلیم و تربیت در کشور ایران مسئولیت تربیت نیروی انسانی متخصص و کارآمد مورد نیاز جامعه را در سطوح و رشته های مختلف بر عهده دارد. براساس بررسی های انجام گرفته در مورد نحوه عملکرد نظام آموزش عالی می توان گفت که، بنا به دلایل گوناگون تربیت نیروی متخصص و کار آموخته و قابل ارائه به جامعه با چالش های مختلفی رو به رو شده است (امیری، ۱۳۸۵). جذب و اشتغال دانش آموختگان دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی کشور در بازار کار، به شرط داشتن ویژگی ها و توانایی هایی است که قسمتی از آن ها باید در طول دوران تحصیل در این مراکز فراهم گردد. به نظر می رسد تناسب نداشتن بین فرایندها و برنامه های درسی رشته های تحصیلی موجود در مراکز آموزش عالی با توانایی ها و مهارت های مورد نیاز بازار کار، از مهمترین علل موفق نبودن دانش آموختگان در کارایی و اشتغال است. به دلیل آن که آنچه در دانشگاه ها به دانشجویان می آموزند، قابلیت اجرا در بازار کار جوامع را ندارد. اگرچه برخی از عوامل بیرونی که خارج از حوزه کنترل و فعالیت نظام آموزش عالی است، نیز بر چگونگی اشتغال دانش آموختگان تاثیر زیادی دارند، اما عمده ترین علت این جریان را باید در پایین بودن کیفیت علمی دانشجویان پیدا کرد (شفقت و ویسی، ۱۳۸۴). تحقیقات زیادی در رابطه با ارزیابی برنامه درسی آموزش عالی انجام گرفته است به طور مثال؛ وزیری (۱۳۷۸) در تحقیق خود به بررسی نظام برنامه ریزی درسی در آموزش عالی ایران، با کاربرد روش چندجانبه پرداخته است. نتایج این بررسی نشان می دهد که برنامه های درسی گروه پزشکی از نظر اساتید و دانشجویان ضعف دارند و اساتید گروه علوم انسانی نیز دیدگاه مشابهی درباره برنامه های تخصصی حوزه تشریح کردند. همینطور از نظر اساتید، هدف کلی و اصلی برنامه های درسی آموزش عالی باید در درجه اول تربیت انسان منطقی و متفکر باشد و از دیدگاه دانشجویان در جهت بازنگری و اصلاح برنامه های درسی، دگرگونی محتوای بعضی دروس در درجه اول اهمیت و تغییر نسبت به دروس اصلی تخصصی عمومی و اختیاری نسبت به کل برنامه در درجه بعدی قرار بگیرد. هداوند (۱۳۷۹) در پژوهشی، بررسی عوامل مؤثر در افزایش کیفیت آموزشی، رشته علوم تربیتی مقطع کارشناسی در دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی، انجام داده است. نتایج این تحقیق نشان داد که اکثر دانشجویان و استادان در وجود داشتن یک سیستم مدیریتی کارآمد و قوی در دانشکده برای اداره کارها توافق داشتند. نمونه ها بیشترین اتفاق نظر را در تغییر و ایجاد در شیوه های ارزشیابی و شیوه های تدریس از عملکرد علمی و پژوهشی استادان و دانشجویان را لازم می دانستند. دانشجویان و اساتید به تجهیز کتابخانه و به کارگیری رسانه های آموزشی تاکید داشتند. شفیع (۱۳۸۴) در تحقیق خود به ارزشیابی کیفیت برنامه درسی دانشگاهی با هدف اصلی اش ارزشیابی کیفیت درونی و برونی برنامه های درسی رشته آموزش بزرگسالان به پژوهش پرداخته است. نتیجه این بود که کیفیت برنامه درسی این رشته با توجه به عناصر ۹ گانه برنامه درسی در سطح متوسط قرار داشت. مدرسان و دانشجویان ایده حذف برخی دروس و اضافه دروس نو دیگر متناسب با رشته تحصیلی آموزش بزرگسالان را ارائه دادند. براساس اطلاعات به دست آمده فارغ التحصیلان آموزشی بزرگسالان از نظر دانش و نگرش در وضعیت بسیار مطلوبی هستند. اما از نظر عملی و توانایی های مهارتی با مشکلاتی مواجه هستند. عارفی (۱۳۸۴) در پژوهشی به ارزیابی برنامه درسی رشته علوم تربیتی گرایش مدیریت آموزشی و ارائه پیشنهادهایی برای بهبود آن، به مطالعه وضعیت

مطلوب و موجود برنامه درسی رشته علوم تربیتی انجام داده است. نتیجه این بود که وضعیت موجود برنامه‌های درسی در هر سه مقطع کارشناسی، ارشد و دکتری، پاسخ‌گوی شرایط و نیازها نیست اما تجدیدنظر در برنامه درسی در مقطع کارشناسی مهمتر است. عبدی (۱۳۸۴) در بررسی ارزیابی کیفیت برنامه درسی رشته برنامه‌ریزی درسی در مقطع کارشناسی ارشد انجام می‌دهد و نتیجه این بوده که برنامه درسی رشته مورد مطالعه، در علل مورد ارزشیابی با وضع مطلوب فاصله دارد. و بین نظر دانشجویان و استادان هم در علل مورد ارزشیابی تفاوت معناداری بوده است و استادان در زمینه‌های مورد قیاس کیفیت برنامه درسی رشته مورد مطالعه را در وضع مطلوب‌تری نسبت به دانشجویان ارزیابی کرده‌اند. آقاپور (۱۳۸۸) در تحقیقی به بررسی مؤلفه‌های اساسی برنامه درسی در ارتقای قابلیت اشتغال دانشجویان کشاورزی دانشگاه تهران با روش پیمایشی پرداخته است. نتیجه کلی بیان می‌کند، باوجود مشخص شدن نقش بسیار مهم برنامه درسی در شکل‌گیری قابلیت اشتغال دانشجویان کشاورزی در این تحقیق، لیکن برنامه درسی دانشگاهی در رشته‌های کشاورزی به گونه‌ای است که از مهم‌ترین این مهارت‌ها یعنی مهارت توسعه کسب‌وکار برای دانشجویان کشاورزی زاویه گرفته و روند جاری در برنامه درسی دانشگاهی عمدتاً بر روی شکل‌گیری مهارت‌های آکادمیک متمرکز شده‌است. حجازی و رضایی (۱۳۹۴) به مطالعه ای با قصد بررسی نظر دانشجویان و دانش‌آموختگان درمورد برنامه‌های درسی رشته کشاورزی پرداختند. جامعه آماری آن را دانشجویان دانشگاه تهران، تربیت‌مدرس و زابل و دانش‌آموختگان دانشگاه‌های تهران، تربیت‌مدرس تشکیل دادند و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب و تصادفی انتخاب شده است. نتیجه آن نشان می‌دهد که دانشجویان وضعیت ۴ ملاک را مطلوب و دانش‌آموختگان وضعیت ملاک‌های هدف، محتوا و رضایت از رشته را نسبتاً مطلوب ارزیابی کردند. و کمبود واحدهای عملی و باهم بودن مهارت‌های عملی دانشجویان، تکراری بودن، نبود ارتباط بین بخش‌های عملی و نظری درس‌ها و کمبود امکانات برای انجام واحدهای عملی را مهم‌ترین نقاط ضعف رشته‌های کشاورزی قلمداد کرده‌اند. صفاری و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی میزان کاربردی بودن دروس پایه در مراکز آموزش علمی کاربردی کشاورزی پرداختند. عمده‌ترین یافته‌های آن عبارت‌اند از تفاوت بین دیدگاه دانشجویان در ارتباط با میزان کاربردی بودن دروس پایه و همچنین در دیدگاه دانشجویان در ارتباط با شیوه ارائه مطالب نظری و رشته تحصیلی وجود دارد و راهکاری نظیر اختصاصی کردن دروس پایه برای هر رشته اشاره شده است. ممت ون (۱۹۹۳) در پژوهش خود تحت عنوان برنامه‌ریزی استراتژیک و برنامه‌ریزی درسی، بر اتصال برنامه درسی در مؤسسات آموزش عالی مالزی و شناسایی نقاط قوت و ضعف آن تمرکز کرده‌است. نتیجه به دست آمده نشان داد که نیاز به دگرگونی در رویکردهای برنامه‌ریزی، ارزیابی‌های پرتکرار از راهبردهای برنامه و ارائه برنامه‌های درسی متناسب با شرایط جدید و نوآوری‌ها، ارائه طرح‌ها یا برنامه‌های منطبق و متناسب با جهت‌گیری‌های جامعه و دگرگونی‌های محیطی، آموزش و کارآموزی کارکنان و ایجاد زمینه برای مشارکت افراد ذی‌ربط در فرایند برنامه‌ریزی وجود دارد که در حقیقت پایه و مبنای برنامه‌ریزی استراتژیک در برنامه‌ریزی درسی است.

در دنیای کنونی نقش سرمایه‌گذاری برای آموزش به‌طور اعم و در آموزش عالی به‌طور اخص، به‌عنوان یک عامل کلیدی در فرایند توسعه فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی کاملاً محسوس است. در این میان یکی از آسیب‌پذیرترین بخش‌های نظام آموزش عالی ایران، آموزش عالی کشاورزی می‌باشد که با مشکل عظیم عدم تطابق دانش‌آموختگان خود در بازار کار مواجه است. با توجه به نیاز بازار کار کشاورزی به نیروهای کاربرد و متخصص، دلیل عدم جذب این دانش‌آموختگان در بازار کار را می‌توان در کاربردی نبودن برنامه‌های درسی به کار گرفته شده در دانشکده‌های کشاورزی و پائین بودن قابلیت اشتغال دانش‌آموختگان این بخش بیان کرد. پس با توجه به آنچه که بیان شد و با توجه به اهمیت ارزیابی کیفیت برنامه‌درسی، هدف پژوهش حاضر ارزیابی کیفیت برنامه درسی آموزش‌های مهارتی رشته کشاورزی (به صورت موردی رشته ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه پیام نور مرکز سمیرم و شهرضا) می‌باشد. و این پژوهش به دنبال پاسخ به این دو سوال است؛ ۱- کیفیت برنامه‌درسی آموزش‌های

مهارتی این رشته از دیدگاه دانشجویان چگونه است؟ ۲- کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی این رشته از دیدگاه مدرسان چگونه است؟

۲. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع تحقیق کاربردی و از نظر روش اجرا، توصیفی است. براساس نحوه گردآوری داده ها نیز، به صورت میدانی مورد بررسی قرار می گیرد. جامعه آماری تحقیق نیز، شامل دو زیر جامعه است که عبارتند از:

۱- دانشجویان مقطع کارشناسی رشته مهندسی کشاورزی ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه پیام نور مرکز سمیرم و شهرضا.

۲- اساتید گروه آموزشی رشته ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه های پیام نور سمیرم و شهرضا. در این تحقیق به دلیل محدود بودن جامعه اساتید (۶ نفر) از روش همه پرسی و به صورت هدفمند انجام شد. و برای جامعه دانشجویان از روش نمونه گیری در دسترس استفاده شد. و حجم نمونه برای جامعه دانشجویان با روش کوکران ۳۷ نفر به دست آمد.

در این پژوهش برای گردآوری داده های مورد نیاز از پرسش نامه محقق ساخت برای نظرسنجی در مورد کیفیت برنامه درسی، استفاده شد. که شامل ۵۱ سوال بسته پاسخ با مقیاس پنج گزینه ای لیکرت، برای ارزیابی هشت ملاک: اهداف، محتوا، روش تدریس، فعالیت های یادگیری، زمان، فضا، گروه بندی و ارزشیابی، می باشد. تکمیل پرسش نامه نیز به صورت الکترونیکی، صورت گرفت.

برای بررسی اعتبار محتوایی پرسشنامه ها، مولفه های انتخابی در اختیار ۳ نفر از استادان و صاحب نظران موضوع، قرار گرفت و نظرات آن ها جمع بندی شده و پس از حذف و اضافه کردن برخی متغیرها، پرسشنامه تنظیم گردید. برای پایایی آن از ضریب آلفای کرباخ استفاده شد. و به میزان ۸۷ درصد به دست آمد که نشان از مناسب بودن آن است.

برای تجزیه و تحلیل داده های گردآوری شده و تبدیل پاسخ های کیفی به مقدار کمی از روش وزن دهی (ارزش گذاری) هر کدام از گزینه ها استفاده شده است. انتخاب گزینه ها براساس مقیاس لیکرت و به منظور سنجش نظر پاسخ گوینان صورت گرفته است. برای استخراج داده ها و تحلیل آن ها ابتدا مشخص می گردد که پاسخ گوینان هر کدام از گزینه های مربوط به سوال را با چه فراوانی علامت گذاری کرده اند. سپس به گزینه هایی که بهترین وضعیت را نشان می دهد. امتیاز ۵ و به گزینه هایی که نامناسب ترین وضعیت را نشان می دهند امتیاز ۱ اختصاص داده می شود. با مشخص کردن فراوانی پاسخ های مربوط به هر گزینه، امتیاز سوال به طریق زیر محاسبه می گردد.

حاصل جمع (امتیاز هر سوال ارزیابی * فراوانی مربوط به آن)

■ امتیاز هر سوال

تعداد پاسخگوینان

با در اختیار داشتن امتیاز هر کدام از سوالات می توان میزان مطلوب بودن وضعیت مربوط به آن را استخراج کرد. بعد از محاسبه امتیاز مربوط به هر سوال، معین می کنیم که امتیاز مربوط در کدام یک از قسمت های یک پیوستار سه قسمتی قرار می گیرد. فاصله دو نقطه بالا و پایین پیوستار را نیز به سه بخش مساوی تقسیم می کنیم بنابراین خواهیم داشت:

مطلوب	نسبتا	نامطلوب
۵	۳/۶۶	۲/۳۳
		۱

بدین ترتیب به طور مثال چنانچه امتیاز سوال بین ۱ الی ۲/۳۳ بدست آید، وضعیت آن نامطلوب ($2/33 < \text{میانگین}$)، چنانچه امتیاز بین ۲/۳۳ الی ۳/۶۶ به دست آید وضعیت آن نسبتا مطلوب ($2/33 < \text{میانگین} < 3/66$) و چنانچه امتیاز سوال مورد نظر بین ۳/۶۶ الی ۵ به دست آید وضعیت آن مطلوب ($3/66 < \text{میانگین}$) ارزیابی می گردد. به این ترتیب امتیاز مربوط به ملاک ها از میانگین نشانگرهای آن ملاک محاسبه و امتیاز عامل مورد ارزیابی هم به همین ترتیب از میانگین ملاک ها محاسبه می شود.

۳. یافته‌ها

جهت پاسخگویی به دو سوال پژوهش، کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته آموزش و ترویج کشاورزی از دیدگاه دانشجویان چگونه است؟ کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته آموزش و ترویج کشاورزی از دیدگاه مدرسان چگونه است؟ یافته‌های مربوط به ملاک‌های ۸ گانه، در رابطه با بررسی کیفیت برنامه درسی، به صورت مجزا در جداول جداگانه آورده شده است.

۱- کیفیت اهداف در برنامه درسی دوره کارشناسی رشته ترویج و آموزش کشاورزی چگونه است؟

جدول (۱) میزان مطلوبیت ملاک اهداف در برنامه درسی رشته کشاورزی

ملاک	نشانگرها	از نظر	میانگین	میزان مطلوبیت
اهداف	اهداف آموزش های مهارتی در درس‌های ارائه شده، مبتنی بر تقاضای بازار کار است.	اساتید	۳/۹۶	مطلوب
		دانشجویان	۲/۴۸	نسبتا مطلوب
	در اهداف برنامه درسی به استانداردها و شایستگی‌های حرفه‌ای و مهارتی مورد نیاز مشاغل تاکید شده است.	اساتید	۳/۸۷	مطلوب
		دانشجویان	۳/۳۶	نسبتا مطلوب
	در برنامه درسی این رشته، بر خود اشتغالی و کارآفرینی دانشجویان توجه شده است.	اساتید	۲/۹۸	نسبتا مطلوب
		دانشجویان	۲/۴۲	نسبتا مطلوب
	اهداف برنامه درسی این رشته بر مبنای فرصت‌های جدید شغلی تدوین شده است.	اساتید	۲/۳۲	نامطلوب
		دانشجویان	۱/۹۷	نامطلوب
	در تدوین اهداف برنامه درسی این رشته، به شایستگی‌های عمومی مورد نیاز مشاغل توجه شده است.	اساتید	۳/۹۸	مطلوب
		دانشجویان	۲/۳۴	نسبتا مطلوب
	در اهداف برنامه درسی این رشته، به مهارت‌های علمی و حرفه‌ای و جنبه‌های کاربردی آن توجه کافی شده است.	اساتید	۲/۲۴	نامطلوب
		دانشجویان	۱/۹۶	نامطلوب
	در تعیین اهداف برنامه درسی به ساختار دانش و اطلاعات علمی و مهارتی لازم توجه شده است.	اساتید	۳/۸۹	مطلوب
		دانشجویان	۲/۶۷	نسبتا مطلوب
	در تعیین اهداف برنامه درسی این رشته، به زمان حال و آینده توجه شده است.	اساتید	۲/۲۴	نامطلوب
		دانشجویان	۲/۱۲	نامطلوب
کل	اساتید	۳/۱۹	نسبتا مطلوب	
	دانشجویان	۲/۹۵	نسبتا مطلوب	

در جدول (۱)، میانگین و میزان مطلوبیت هر یک از نشانگرهای مربوط به ملاک اهداف در برنامه درسی از نظر دانشجویان و اساتید آمده است. نتایج جدول مذکور حاکی از این موضوع است که از نظر دانشجویان بیشتر نشانگرها در سطح نسبتا مطلوب گزارش شده است و ۳ نشانگر از ۸ تا، در سطح نامطلوب عنوان شده است و نکته قابل توجه این است که هیچ نشانگری در سطح کاملا مطلوب قرار نگرفته است. و از نظر اساتید ۴ نشانگر در سطح مطلوب، ۱ نشانگر در سطح نسبتا مطلوب و ۳ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است.

در کل میزان کیفیت اهداف از نظر دانشجویان برابر ۲/۹۵ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتا مطلوب برآورد شده است. و از نظر اساتید برابر ۳/۱۹ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتا مطلوب برآورد شده است.

۲- کیفیت محتوا در برنامه درسی دوره کارشناسی رشته ترویج و آموزش کشاورزی چگونه است؟

جدول (۲) میزان مطلوبیت ملاک محتوا در برنامه درسی رشته کشاورزی

ملاک	نشانگرها	از نظر	میانگین	میزان مطلوبیت
ملاک	محتوای آموزش های مهارتی درس های ارائه شده، کاربردی هستند.	اساتید	۳/۶۴	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۲/۱۲	نا مطلوب
	محتوای آموزش های مهارتی، به روز و همگام با آخرین پیشرفت ها و تغییرات این رشته و شغل است.	اساتید	۲/۱۴	نامطلوب
		دانشجویان	۱/۸۶	نامطلوب
	محتوای آموزش های مهارتی متناسب و منطبق با جامعه ای است که در آن زندگی می کنید.	اساتید	۲/۲۶	نامطلوب
		دانشجویان	۱/۹۶	نامطلوب
	محتوای تدوین شده به فرهنگ یادگیری مادام العمر تمرکز دارد.	اساتید	۳/۶۸	مطلوب
		دانشجویان	۲/۵۶	نسبتاً مطلوب
	محتوای تدوین شده، متناسب با نیازها و علایق فراگیران است.	اساتید	۳/۳۰	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۲/۶۸	نسبتاً مطلوب
	محتوای تدوین شده، مفید و سودمند است.	اساتید	۳/۶۵	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۲/۳۴	نسبتاً مطلوب
	محتوای تدوین شده، آمادگی لازم را در جهت فعالیت های حرفه ای ایجاد می کند.	اساتید	۳/۲۶	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۲/۸۴	نسبتاً مطلوب
محتوای مهارتی تدوین شده، در دروس ارائه شده کافی است.	اساتید	۳/۳۰	نسبتاً مطلوب	
	دانشجویان	۲/۱۲	نا مطلوب	
کل	اساتید	۳/۱۵	نسبتاً مطلوب	
	دانشجویان	۲/۳۱	نامطلوب	

مطابق جدول (۲)، میانگین و میزان مطلوبیت هر یک از نشانگرهای مربوط به ملاک محتوا در برنامه درسی از نظر دانشجویان و اساتید آمده است. نتایج جدول مذکور حاکی از این موضوع است که از نظر اساتید، ۱ نشانگر در سطح مطلوب، ۶ نشانگر در سطح نسبتاً مطلوب و ۲ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است و اما از نظر دانشجویان ۴ تا در سطح نسبتاً مطلوب و ۴ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است. در کل میزان کیفیت محتوا از نظر دانشجویان برابر ۲/۳۱ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نا مطلوب برآورد شده است. و از نظر اساتید برابر ۳/۱۵ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتاً مطلوب برآورد شده است.

۳- کیفیت روش تدریس در برنامه درسی دوره کارشناسی رشته ترویج و آموزش کشاورزی چگونه است؟

جدول (۳) میزان مطلوبیت ملاک روش تدریس در برنامه درسی رشته کشاورزی

ملاک	نشانگرها	از نظر	میانگین	میزان مطلوبیت
ملاک	برای هر یک از دروس، استاد متخصص آن درس تدریس می کند.	اساتید	۱/۲۰	نامطلوب
		دانشجویان	۱/۴۲	نا مطلوب
	اساتید، از تبحر لازم برای تدریس واحدهای عملی و مهارتی برخوردارند.	اساتید	۳/۶۴	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۲/۴۳	نسبتاً مطلوب
	اساتید، اصول و روش های تدریس مناسب را به کار می برند.	اساتید	۳/۳۰	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۲/۸۴	نسبتاً مطلوب
	اساتید، در ارائه ی دروس از مشارکت دانشجویان و کارگروهی استفاده می کنند.	اساتید	۳/۸۷	مطلوب
		دانشجویان	۳/۲۴	نسبتاً مطلوب
	در تدریس و ارائه دروس، علم و عمل تلفیق داده می شود.	اساتید	۳/۴۶	نسبتاً مطلوب

نسبتا مطلوب	۲/۳۴	دانشجویان	
نسبتامطلوب	۳/۳۳	اساتید	ارتباط تعاملی بین استاد و دانشجویان در ردوبدل کردن آموزش های مهارتی وجود دارد.
نامطلوب	۲/۱۳	دانشجویان	
نسبتامطلوب	۳/۶۴	اساتید	از روش های تدریس مبتنی بر کار و فعالیت تجربی بهره گرفته می شود.
نسبتا مطلوب	۲/۸۶	دانشجویان	
نسبتامطلوب	۳/۲۱	اساتید	کل
نسبتامطلوب	۲/۴۷	دانشجویان	

مطابق جدول (۳)، میانگین و میزان مطلوبیت هر یک از نشانگرهای مربوط به ملاک روش تدریس در برنامه درسی از نظر دانشجویان و اساتید آمده است. نتایج جدول مذکور حاکی از این موضوع است که از نظر اساتید، ۱ نشانگر در سطح مطلوب، ۵ نشانگر در سطح نسبتا مطلوب و ۱ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است و اما از نظر دانشجویان ۵ تا در سطح نسبتامطلوب و ۲ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است. در کل میزان کیفیت روش تدریس از نظر دانشجویان برابر ۲/۴۷ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتا مطلوب برآورد شده است. و از نظر اساتید برابر ۳/۲۱ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتا مطلوب برآورد شده است.

۴- کیفیت فعالیت های یادگیری در برنامه درسی دوره کارشناسی رشته ترویج و آموزش کشاورزی چگونه است؟

جدول (۴) میزان مطلوبیت ملاک فعالیت های یادگیری در برنامه درسی رشته کشاورزی

ملاک	نشانگرها	از نظر	میانگین	میزان مطلوبیت
	طراحی فعالیت های عملکردی دانشجویان، در راستای گسترش دانش مهارتی و عمومی مشاغل است.	اساتید	۳/۲۰	نسبتامطلوب
		دانشجویان	۲/۹۶	نسبتا مطلوب
	فعالیت های یادگیری در قالب واحدهای کارورزی و کارآموزی ارائه شده است.	اساتید	۳/۳۳	نسبتامطلوب
		دانشجویان	۲/۸۴	نسبتامطلوب
	یادگیری مهارت از طریق بازدید دانشجویان از محیط واقعی یا شبیه سازی شده انجام می گیرد.	اساتید	۲/۴۲	نسبتامطلوب
		دانشجویان	۱/۳۴	نا مطلوب
	فعالیت های یادگیری در قالب طرح های پژوهش ارائه شده است.	اساتید	۳/۲۰	نسبتامطلوب
		دانشجویان	۳/۱۲	نسبتامطلوب
	کل	اساتید	۳/۰۴	نسبتامطلوب
		دانشجویان	۲/۵۷	نسبتامطلوب

مطابق جدول (۴)، میانگین و میزان مطلوبیت هر یک از نشانگرهای مربوط به ملاک فعالیت های یادگیری در برنامه درسی از نظر دانشجویان و اساتید آمده است. نتایج جدول مذکور حاکی از این موضوع است که از نظر اساتید، همه نشانگرها در سطح نسبتا مطلوب گزارش شده است و اما از نظر دانشجویان ۳ تا در سطح نسبتامطلوب و ۱ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است. در کل میزان کیفیت فعالیت های یادگیری از نظر دانشجویان برابر ۲/۵۷ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتا مطلوب برآورد شده است. و از نظر اساتید برابر ۳/۰۴ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتا مطلوب برآورد شده است.

۵- کیفیت زمان در برنامه درسی دوره کارشناسی رشته ترویج و آموزش کشاورزی چگونه است؟

جدول (۵) میزان مطلوبیت ملاک زمان در برنامه درسی رشته کشاورزی

ملاک	نشانگرها	از نظر	میانگین	میزان مطلوبیت
	زمان در نظر گرفته شده برای یادگیری آموزش های مهارتی برای شناخت	اساتید	۲/۸۶	نسبتامطلوب

نسبتا مطلوب	۲/۳۸	دانشجویان	کامل و یادگیری لازم، مؤثر و کافی هست.
مطلوب	۳/۸۶	اساتید	زمان آموزش های مهارتی، دارای انعطاف پذیری کافی است.
نسبتا مطلوب	۲/۵۶	دانشجویان	
نسبتا مطلوب	۳/۲۴	اساتید	زمان بندی ارائه واحدهای نظری و عملی و به منظور تلفیق محتوای نظری و کاربردی تناسب دارد.
نامطلوب	۲/۳۲	دانشجویان	
نسبتا مطلوب	۳/۲۶	اساتید	به زمان های مطلوب یادگیری برای آموزش های مهارتی توجه شده است.
نامطلوب	۲/۳۲	دانشجویان	
نسبتا مطلوب	۳/۳۱	اساتید	کل
نسبتا مطلوب	۲/۴۰	دانشجویان	

مطابق جدول (۵)، میانگین و میزان مطلوبیت هر یک از نشانگرهای مربوط به ملاک زمان در برنامه درسی از نظر دانشجویان و اساتید آمده است. نتایج جدول مذکور حاکی از این موضوع است که از نظر اساتید، ۱ نشانگر در سطح مطلوب، ۳ نشانگر دیگر در سطح نسبتا مطلوب گزارش شده است و اما از نظر دانشجویان ۲ تا در سطح نسبتا مطلوب و ۲ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است. در کل میزان کیفیت زمان از نظر دانشجویان برابر ۲/۴۰ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتا مطلوب برآورد شده است. و از نظر اساتید برابر ۳/۳۱ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتا مطلوب برآورد شده است.

۶- کیفیت فضا در برنامه درسی دوره کارشناسی رشته ترویج و آموزش کشاورزی چگونه است؟

جدول (۶) میزان مطلوبیت ملاک فضا در برنامه درسی رشته کشاورزی

ملاک	نشانگرها	از نظر	میانگین	میزان مطلوبیت
۳	در دانشگاه شما، فضای کافی برای اجرای یادگیری عملی و مهارتی این رشته را دارد.	اساتید	۳/۷۸	مطلوب
		دانشجویان	۳/۸۴	مطلوب
	تجهیزات کلاس ها با ارائه ی دروس متناسب است.	اساتید	۴/۸۲	مطلوب
		دانشجویان	۴/۲۶	مطلوب
	مساحت کلاس ها با تعداد دانشجویان تناسب دارد.	اساتید	۴/۲۳	مطلوب
		دانشجویان	۴/۱۸	مطلوب
	امکانات کمک آموزشی جهت استفاده دانشجویان مهیا شده است.	اساتید	۲/۴۶	نسبتا مطلوب
		دانشجویان	۲/۳۴	نسبتا مطلوب
		اساتید	۳/۲۴	نسبتا مطلوب
		دانشجویان	۲/۴۸	نسبتا مطلوب
	مکان های آموزشی مشخصی برای ارائه آموزش های مهارتی در نظر گرفته شده است.	اساتید	۱/۸۷	نامطلوب
		دانشجویان	۱/۷۶	نامطلوب
	کل	اساتید	۳/۴۰	نسبتا مطلوب
		دانشجویان	۳/۱۴	نسبتا مطلوب

مطابق جدول (۶)، میانگین و میزان مطلوبیت هر یک از نشانگرهای مربوط به ملاک فضا در برنامه درسی از نظر دانشجویان و اساتید آمده است. نتایج جدول مذکور حاکی از این موضوع است که اساتید و دانشجویان در مورد این ملاک به صورت میانگین هم نظر هستند و ۳ نشانگر در سطح مطلوب، ۲ نشانگر در سطح نسبتا مطلوب و ۱ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است. در کل میزان کیفیت فضا از نظر دانشجویان برابر ۳/۱۴ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتا مطلوب برآورد شده است. و از نظر اساتید برابر ۳/۴۰ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتا مطلوب برآورد شده است.

۷- کیفیت گروه بندی در برنامه درسی دوره کارشناسی رشته ترویج و آموزش کشاورزی چگونه است؟

جدول (۷) میزان مطلوبیت ملاک گروه بندی در برنامه درسی رشته کشاورزی

ملاک	نشانه‌ها	از نظر	میانگین	میزان مطلوبیت
گروه بندی	دانشجویان به تشکیل گروه‌های یادگیری برای انجام پروژه‌های عملی و پژوهشی تشویق می‌شوند.	اساتید	۱/۴۶	نامطلوب
		دانشجویان	۲/۲۳	نا مطلوب
	به کار گروهی و مشارکتی دانشجویان در دروس عملی اهمیت داده می‌شود.	اساتید	۲/۸۷	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۲/۳۴	نسبتاً مطلوب
	دانشگاه براساس علایق و توانمندی‌شان در گروه‌های یادگیری سازماندهی می‌شوند.	اساتید	۲/۶۴	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۲/۲۱	نامطلوب
	شرایط لازم برای تشکیل گروه‌های یادگیری فراهم می‌شود.	اساتید	۳/۴۸	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۳/۴۲	نسبتاً مطلوب
	کل	اساتید	۲/۶۱	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۲/۵۵	نسبتاً مطلوب

مطابق جدول (۷)، میانگین و میزان مطلوبیت هر یک از نشانه‌های مربوط به ملاک گروه بندی در برنامه درسی از نظر دانشجویان و اساتید آمده است. نتایج جدول مذکور حاکی از این موضوع است که از نظر اساتید، ۳ نشانگر در سطح نسبتاً مطلوب و ۱ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است و اما از نظر دانشجویان ۲ تا در سطح نسبتاً مطلوب و ۲ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است. در کل میزان کیفیت گروه بندی از نظر دانشجویان برابر ۲/۵۵ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتاً مطلوب برآورد شده است. و از نظر اساتید برابر ۲/۶۱ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتاً مطلوب برآورد شده است.

۸- کیفیت ارزشیابی در برنامه درسی دوره کارشناسی رشته ترویج و آموزش کشاورزی چگونه است؟

جدول (۸) میزان مطلوبیت ملاک ارزشیابی در برنامه درسی رشته کشاورزی

ملاک	نشانه‌ها	از نظر	میانگین	میزان مطلوبیت
ارزشیابی	سنجش یادگیری مهارتی دانشجویان براساس آزمون‌های عملکردی انجام می‌گیرد.	اساتید	۲/۴۳	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۲/۲۱	نا مطلوب
	در ارزشیابی بر کار عملی و پروژه‌های گروهی تاکید می‌شود.	اساتید	۳/۵۶	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۳/۲۴	نسبتاً مطلوب
	یادگیری دانشجویان بر اساس تمام اهداف آموزشی مورد سنجش قرار می‌گیرد.	اساتید	۱/۲۶	نامطلوب
		دانشجویان	۲/۲۱	نامطلوب
	از نظر سنجی هم‌گروه‌های دانشجو، نیز در ارزشیابی استفاده می‌شود.	اساتید	۱/۲۶	نامطلوب
		دانشجویان	۱/۳۴	نامطلوب
	ارزشیابی با محتوای آموزش داده‌شده تناسب دارد.	اساتید	۳/۱۲	نسبتاً مطلوب
		دانشجویان	۲/۴۲	نسبتاً مطلوب
	دانشجویان از نظام نمره‌گذاری و ارزشیابی رضایت دارند.	اساتید	۳/۸۴	مطلوب
		دانشجویان	۲/۶۴	نسبتاً مطلوب
	در طول ترم ارزیابی مستمر از یادگیری دانشجویان به عمل می‌آید.	اساتید	۳/۹۶	مطلوب
		دانشجویان	۳/۲۴	نسبتاً مطلوب
	بازخوردهای ارزشیابی، موجب ایجاد فرصت یادگیری جدید در دانشجویان	اساتید	۲/۱۴	نامطلوب

می‌شود.	دانشجویان	۲/۱۳	نامطلوب
بازخوردهای ارزشیابی موجب تصحیح عملکرد دانشجویان می‌شود.	اساتید	۲/۲۴	نامطلوب
	دانشجویان	۲/۴۳	نسبتاًمطلوب
کل	اساتید	۲/۶۵	نسبتاًمطلوب
	دانشجویان	۲/۴۳	نسبتاًمطلوب

مطابق جدول (۸)، میانگین و میزان مطلوبیت هر یک از نشانگرهای مربوط به ملاک ارزشیابی در برنامه درسی از نظر دانشجویان و اساتید آمده است. نتایج جدول مذکور حاکی از این موضوع است که از نظر اساتید، ۲ نشانگر در سطح مطلوب، ۳ نشانگر در سطح نسبتاً مطلوب و ۴ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است و اما از نظر دانشجویان ۵ تا در سطح نسبتاًمطلوب و ۴ نشانگر در سطح نامطلوب گزارش شده است. در کل میزان کیفیت ارزشیابی از نظر دانشجویان برابر ۲/۴۳ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتاً مطلوب برآورد شده است. و از نظر اساتید برابر ۲/۶۵ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتاً مطلوب برآورد شده است.

در جداول قبل هر یک از ملاک های برنامه درسی به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گرفت و اما به صورت کلی برای جواب سوال: کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته آموزش و ترویج کشاورزی چگونه است؟ به ارائه جدول زیر پرداخته می شود.

جدول (۹) کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته آموزش و ترویج کشاورزی از دیدگاه دانشجویان و اساتید

ملاک ها	از نظر	میانگین	میزان مطلوبیت
اهداف	اساتید	۳/۱۹	نسبتاًمطلوب
	دانشجویان	۲/۹۵	نسبتاًمطلوب
محتوا	اساتید	۳/۱۵	نسبتاًمطلوب
	دانشجویان	۲/۳۱	نامطلوب
روش تدریس	اساتید	۳/۲۱	نسبتاًمطلوب
	دانشجویان	۲/۴۷	نسبتاًمطلوب
فعالیت های یادگیری	اساتید	۳/۰۴	نسبتاًمطلوب
	دانشجویان	۲/۵۷	نسبتاًمطلوب
زمان	اساتید	۳/۳۱	نسبتاًمطلوب
	دانشجویان	۲/۴۰	نسبتاًمطلوب
فضا	اساتید	۳/۴۰	نسبتاًمطلوب
	دانشجویان	۳/۱۴	نسبتاًمطلوب
گروه بندی	اساتید	۲/۶۱	نسبتاًمطلوب
	دانشجویان	۲/۵۵	نسبتاًمطلوب
ارزشیابی	اساتید	۲/۶۵	نسبتاًمطلوب
	دانشجویان	۲/۴۳	نسبتاًمطلوب
کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته کشاورزی	اساتید	۳/۰۷	نسبتاًمطلوب
	دانشجویان	۲/۶۰	نسبتاًمطلوب

مطابق جدول (۹)، کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته آموزش و ترویج کشاورزی از دیدگاه دانشجویان و اساتید براساس میانگین و میزان مطلوبیت هر یک از ملاک های هشت گانه برنامه درسی آورده شده است. نتایج جدول مذکور حاکی از این موضوع است که کیفیت ملاک های بیان شده به طور میانگین چه از نظر اساتید و چه از نظر دانشجویان نسبتاًمطلوب

گزارش شده است به جز ملاک کیفیت محتوا، که از نظر دانشجویان نامطلوب برآورد شده است. در کل میزان کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه پیام نور مورد مطالعه، از نظر اساتید برابر ۳/۰۷ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتاً مطلوب برآورد شده است و از نظر دانشجویان برابر ۲/۶۰ به دست آمده است که میزان مطلوبیت برای آن نسبتاً مطلوب برآورد شده است.

۴. بحث و نتیجه گیری

در دنیای کنونی نقش سرمایه گذاری برای آموزش به طور اعم و در آموزش عالی به طور اخص، به عنوان یک عامل کلیدی در فرایند توسعه فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی کاملاً محسوس است. دانشگاه ها در جوامع از یک سو حافظ و انتقال دهنده میراث فرهنگی و ارزش های حاکم بر جامعه و از سوی دیگر پاسخ گوی نیازهای اجتماعی مردم برای کسب، اشاعه و توسعه دانش و تکنولوژی مطرح می باشند. وظیفه نهادی آن ها تشخیص و ارائه راه حل ها برای دشواری های اجتماعی است و با توجه به کاهش سرمایه گذاری سرانه در آموزش عالی این سوال ها مطرح می شود که آیا دانشگاه قادر است که اهداف و رسالت های خود را تحقق بخشد؟ آیا نظام دانشگاهی می تواند به توسعه پاسخ گوید؟ با سنجش کیفیت حاکم بر دانشگاه ها و استقرار نظام ارزیابی آموزشی می توان پاسخ گوی سؤالات مذکور بود؟ (پازارگادی، ۱۳۸۳). همان طور که قبلاً اشاره شد این پژوهش به دنبال هدف کلی ارزیابی کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته آموزش و ترویج کشاورزی دانشگاه پیام نور مرکز سمیرم و شهرضا است که برای رسیدن به این هدف، در پی پاسخ گویی به دو پرسش زیر است:

کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته آموزش و ترویج کشاورزی از دیدگاه دانشجویان چگونه است؟

کیفیت برنامه درسی آموزش های مهارتی رشته آموزش و ترویج کشاورزی از دیدگاه مدرسان چگونه است؟

بدین منظور، با کمک پرسشنامه محقق ساخت و به صورت الکترونیکی اطلاعات لازم از نمونه های مورد نظر جمع آوری گردید و بعد از تجزیه و تحلیل های لازم به صورت جداول ارائه شدند. با توجه به یافته های پژوهش، به نتیجه گیری و تحلیل سوال های پژوهش می پردازیم.

۱- ملاک اهداف: ملاک اهداف برنامه درسی از نظر دانشجویان، نسبتاً مطلوب (با میانگین ۲/۹۵) بدست آمد. نشانگرهای این ملاک به ترتیب بیشترین به کمترین میزان مطلوبیت از دیدگاه دانشجویان عبارت بودند از: ۱- در اهداف برنامه درسی به استانداردها و شایستگی های حرفه ای و مهارتی مورد نیاز مشاغل تاکید شده است. ۲- در تعیین اهداف برنامه درسی به ساختار دانش و اطلاعات علمی و مهارتی لازم توجه شده است. ۳- اهداف آموزش های مهارتی در درس های ارائه شده، مبتنی بر تقاضای بازار کار است. ۴- در برنامه درسی این رشته، بر خود اشتغالی و کارآفرینی دانشجویان توجه شده است. ۵- در تدوین اهداف برنامه درسی این رشته، به شایستگی های عمومی مورد نیاز مشاغل توجه شده است. ۶- در تعیین اهداف برنامه درسی این رشته، به زمان حال و آینده توجه شده است. ۷- اهداف برنامه درسی این رشته بر مبنای فرصت های جدید شغلی تدوین شده است. ۸- در اهداف برنامه درسی این رشته، به مهارت های علمی و حرفه ای و جنبه های کاربردی آن توجه کافی شده است. با بررسی عمیق تر این ملاک، این موضوع را روشن میکند که دغدغه دانشجویان بیشتر در سه نشانگر آخر، انعطاف پذیری زمانی اهداف، مدنظر قرار ندادن فرصت های جدید شغلی در اهداف و کم توجهی در جنبه مهارتی و کاربردی اهداف گزارش شده است. بقیه نشانگرها با کیفیت نسبتاً مطلوب برآورد گردیده است. جالب توجه است که از نظر اساتید نیز این سه نشانگر دارای وضعیت نامطلوب است و بقیه نشانگرها را در وضعیت مطلوب و نسبتاً مطلوب قرار دارند. با توجه به این نتیجه معلوم می شود در تدوین اهداف برنامه درسی رشته کشاورزی به زمان حال و آینده توجهی نشده و برنامه درسی این رشته بر مبنای فرصت های جدید شغلی پیش رو تدوین نگردیده و از جنبه های کاربردی و حرفه ای این رشته غافل است پس پیشنهاد می شود در تدوین اهداف از مشارکت بیشتر دانشجویان و اساتید بهره گرفته شود و اهدافی با توجه بیشتر به همگامی زمانی، حرفه

ای و فرصت های جدید شغلی پیش رو مد نظر قرار بگیرند. این موضوع فقدان انعطاف و پویایی اهداف برنامه درسی این رشته برای پاسخگویی سریع به تحولات جامعه و رشد سریع علم را مشخص میکند.

۲- کیفیت محتوای برنامه درسی از نظر دانشجویان، نامطلوب (با میانگین ۲/۳۱) بدست آمد. نشانگرهای این ملاک به ترتیب بیشترین میزان مطلوبیت از دیدگاه دانشجویان عبارت بودند از: ۱- محتوای تدوین شده، متناسب با نیازها و علایق فراگیران است. ۲- محتوای تدوین شده به فرهنگ یادگیری مادام العمر تمرکز دارد. ۳- محتوای تدوین شده، آمادگی لازم را در جهت فعالیت های حرفه ای ایجاد می کند. ۴- محتوای تدوین شده، مفید و سودمند است. ۵- محتوای مهارتی تدوین شده، در دروس ارائه شده کافی است. ۶- محتوای آموزش های مهارتی درس های ارائه شده، کاربردی هستند. ۷- محتوای آموزش های مهارتی متناسب و منطبق با جامعه ای است که در آن زندگی می کنید. ۸- محتوای آموزش های مهارتی، به روز و همگام با آخرین پیشرفت ها و تغییرات این رشته و شغل است.

با توجه به نتیجه بدست آمده از کیفیت محتوای برنامه درسی دانشجویان، نشانگرهای محتوای مهارتی تدوین شده، در دروس ارائه شده کافی است؛ محتوای آموزش های مهارتی درس های ارائه شده، کاربردی هستند؛ محتوای آموزش های مهارتی متناسب و منطبق با جامعه ای است که در آن زندگی می کنید؛ محتوای آموزش های مهارتی، به روز و همگام با آخرین پیشرفت ها و تغییرات این رشته و شغل است؛ را نامطلوب گزارش نموده اند و بقیه را نسبتاً مطلوب نظر داده اند. این نتیجه نشان می دهد دانشجویان دید نسبتاً نامطلوبی نسبت به کیفیت محتوا دارند و مانند ملاک اهداف از عدم به روز بودن و عدم کاربردی بودن آن و تناسب با جامعه در حال تغییر و علاوه بر این ها از کافی نبودن محتوای ارائه شده معترض هستند. و اما نظر اساتید این گروه آموزشی در مورد این ۴ نشانگر به جز نشانگرهای: (محتوای مهارتی تدوین شده، در دروس ارائه شده کافی است؛ محتوای آموزش های مهارتی درس های ارائه شده، کاربردی هستند؛) همخوانی با نظر دانشجویان دارند. پس اساتید هم مانند دانشجویان به عدم به روز بودن و عدم توجه به انعطاف و پویایی جامعه نسبت به مسائل پیش رو در محتوای برنامه درسی مانند وضعیت ملاک اهداف برنامه درسی اشاره دارند.

نتایج اکثر پژوهش های داخلی و خارجی نیز با این نتیجه به نوعی همخوان هستند. درست است که کار ارزیابی کاری منحصر به فرد و مختص به همان زمان و رشته می باشد ولی این دغدغه برای دانشجویان و اساتید بیشتر رشته های دیگر نیز وجود دارد، به طور مثال شفیع (۱۳۸۴) مطلوبیت اهداف و محتوای رشته بزرگسالان را در حد متوسط بیان کرده و اشاره کرده است که نیاز به تغییر دارد؛ وزیری (۱۳۷۸) در گزارش خود درباره برنامه درسی رشته پزشکی به این موضوع اشاره میکند که ارزشیابی، نظارت و بازنگری مستمر برنامه های درسی صورت نمی گیرد؛ عبدی (۱۳۸۴) نیز در ارزیابی کیفیت برنامه درسی رشته برنامه ریزی درسی در مقطع ارشد این موضوع را بیان میکند که اهداف و محتوای این دوره از مطلوبیت فاصله دارند. در پژوهش خارجی نیز اهمیت اهداف و محتوا در برنامه درسی کاملاً روشن بیان شده است. ممت ون (۱۹۹۳) به تغییر در برنامه ها و اهداف با توجه ارزیابی مستمر آنها و توجه به جهت گیری جامعه و تغییرات محیطی اشاره کرد.

۳- کیفیت ملاک فضا، از نظر دانشجویان و اساتید کاملاً منطبق بر هم و نسبتاً مطلوب برآورد شد. نشانگرها به ترتیب از بیشترین میانگین به کمترین عبارتند از: تجهیزات کلاس ها با ارائه ی دروس متناسب است؛ مساحت کلاس ها با تعداد دانشجویان تناسب دارد؛ در دانشگاه شما، فضای کافی برای اجرای یادگیری عملی و مهارتی این رشته را دارد؛ وضعیت فیزیکی کارگاه ها، کلاس ها، آزمایشگاه ها و ... مطلوب است؛ امکانات کمک آموزشی جهت استفاده دانشجویان مهیا شده است؛ مکان های آموزشی مشخصی برای ارائه آموزش های مهارتی در نظر گرفته شده است. در سه مورد اول هر دو گروه نظر کیفیت در حد مطلوب را دارند و در دو ملاک بعدی نسبتاً مطلوب و فقط در مورد نشانگر آخری، مکان های مشخص برای ارائه آموزش های مهارتی نظر نامطلوب را دارند. از لحاظ مساحت کلاسی، تجهیزات لازم، فضای کافی و وضعیت فیزیکی لازم، رضایت خود را اعلام کرده اند. و اما مورد آخر، نشان از عدم توجه برای اختصاص مکان مخصوص برای مهارت آموزی این رشته در دانشگاه های مورد نظر است. این مورد شاید ناشی از عدم تعریف درست از واحدهای مهارتی و اطلاعات ناکافی از این رشته باشد. از

میان پژوهش های انجام شده برخی مناسب بودن فضا و امکانات اجرای برنامه درسی اشاره کرده اند از جمله (آقا پور، ۱۳۸۸) و برخی دیگر نیز میزان مطلوبیت این ملاک را پایین گزارش کرده اند (هداوند، ۱۳۷۹).

۴- ملاک فعالیت های یادگیری: در کیفیت این ملاک تقریباً بین اساتید و دانشجویان همخوانی وجود دارد به جز یکی از نشانگرها (یادگیری مهارت از طریق بازدید دانشجویان از محیط واقعی یا شبیه سازی شده انجام می گیرد) که نظر اساتید نسبتاً مطلوب است اما دانشجویان آن را نامطلوب گزارش کرده اند. و در کل هر دو گروه فعالیت یادگیری را نسبتاً مطلوب گزارش کردند. در مورد نشانگری که امتیاز پایین آورده است شاید بخاطر مجازی بودن کلاس ها و شرایطی که (حضور در کلاس اختیاری است) در دانشگاه پیام نور وجود دارد برای درس های مهارتی که نیاز به بازدید محیط واقعی و یا شبیه سازی شده است نادیده گرفته می شود و اجرای بازدیدها از اختیارات دانشگاه خارج است. و اما نشانگرهایی که نسبتاً مطلوب گزارش شده اند عبارتند از: (طراحی فعالیت های عملکردی دانشجویان، در راستای گسترش دانش مهارتی و عمومی مشاغل است؛ فعالیت های یادگیری در قالب واحدهای کارورزی و کارآموزی ارائه شده است؛ فعالیت های یادگیری در قالب طرح های پژوهش ارائه شده است). این سه مورد بر پروژه و تحقیقات اشاره دارد که برای درس های مهارتی، تمرینی به عنوان بخشی از نمره واحد مورد نظر قرار می گیرد و همین طور دانشجویان در طول تحصیل، یک درس دو واحدی به نام کارورزی موظف هستند سپری کنند. در تحقیق حجازی و رضایی (۱۳۹۴) کمبود واحدهای عملی و باهم بودن مهارت های عملی دانشجویان، تکراری بودن، نبود ارتباط بین بخش های عملی و نظری درس ها و کمبود امکانات برای برگزاری واحدهای عملی را به عنوان مهم ترین نقاط ضعف رشته های کشاورزی قلمداد کرده اند. که در پژوهش حاضر نیز دانشجویان از بخش واحد عملی یعنی بازدید واقعی یا شبیه سازی رضایت نداشتند.

۵- ملاک زمان: وضعیت مطلوبیت زمان در نظر گرفته شده جهت اجرای برنامه درسی مهارتی، به طور کلی از نظر دو گروه نسبتاً مطلوب گزارش شده است اما به صورت جزئی تر این دو گروه نظر همخوانی ندارند. از نظر اساتید ۳ نشانگر در حد نسبتاً مطلوب و یک نشانگر (زمان آموزش های مهارتی، دارای انعطاف پذیری کافی است) در حد مطلوب قرار دارد. و اما از نظر دانشجویان به ترتیب بیشترین به کمترین: (زمان آموزش های مهارتی، دارای انعطاف پذیری کافی است؛ زمان در نظر گرفته شده برای یادگیری آموزش های مهارتی برای شناخت کامل و یادگیری لازم، مؤثر و کافی هست؛ زمان بندی ارائه واحدهای نظری و عملی و به منظور تلفیق محتوای نظری و کاربردی تناسب دارد؛ به زمان های مطلوب یادگیری برای آموزش های مهارتی توجه شده است). در دو مورد اول نظر نسبتاً مطلوب و در دو مورد آخر نظر نامطلوب را داشتند. در این مورد نشان از این است که به عقیده دانشجویان زمان کافی برای ارائه دروس نظری وجود دارد اما مناسب دروس عملی و مهارتی نیست. اما اساتید این طور فکر نمی کنند و زمان را تقریباً مناسب می دانند. در این باب پیشنهاد این است که مقداری از زمان دروس نظری را به دروس مهارتی و عملی اختصاص دهند تا دانشجویان فرصت حرفه آموزی را داشته باشند.

۶- ملاک گروه بندی: در این ملاک دیدگاه دانشجویان و اساتید نسبتاً مطلوب است و تقریباً همخوانی دارند. به ترتیب نشانگرها از بیشترین به کمترین بدین صورت است: (شرایط لازم برای تشکیل گروه های یادگیری فراهم می شود؛ به کار گروهی و مشارکتی دانشجویان در دروس عملی اهمیت داده می شود؛ دانشگاه براساس علایق و توانمندیشان در گروه های یادگیری سازماندهی می شوند؛ دانشجویان به تشکیل گروه های یادگیری برای انجام پروژه های عملی و پژوهشی تشویق می شوند). دانشجویان دو نشانگر آخری را نامطلوب گزارش کرده و اساتید فقط نشانگر آخری را نامطلوب گزارش کرده اند. با توجه به نتیجه ارزیابی کیفیت ملاک گروه بندی، نشان از این است که گروه بندی برای دروس انجام می گیرد اما بنظر به علایق و توانمندی دانشجویان در گروه بندی ها توجهی نمی شود و بهایی به این مورد داده نمی شود و به عنوان یک امر موثر در یادگیری مهم شمرده نمی شود. و این مشکل ریشه در دقیق و عینی نبودن اهداف برنامه درسی دارد که فقط اهداف آرمانی تعیین شده و ارائه دروس به صورت سنتی و سرسری وار پیش می رود. دانشجویان گروه بندی می شوند اما این گروه بندی فقط جنبه کالبدی دارد و روح ندارد.

۷- ملاک روش تدریس: در این مورد به صورت کلی بین دیدگاه ها اتفاق نظر وجود دارد و کیفیت نسبتاً مطلوب گزارش شده است. و اما به ترتیب بیشترین به کمترین نشانگر عبارتند از: اساتید، در ارائه‌ی دروس از مشارکت دانشجویان و کارگروهی استفاده می‌کنند؛ اساتید، از تبحر لازم برای تدریس واحدهای عملی و مهارتی برخوردارند؛ از روش‌های تدریس مبتنی بر کار و فعالیت تجربی بهره گرفته می‌شود؛ در تدریس و ارائه دروس، علم و عمل تلفیق داده می‌شود؛ ارتباط تعاملی بین استاد و دانشجویان در ردوبدل کردن آموزش‌های مهارتی وجود دارد؛ اساتید، اصول و روش‌های تدریس مناسب را به کار می‌برند؛ برای هر یک از دروس، استاد متخصص آن درس تدریس می‌کند.

در مورد نشانگر آخر، استاد متخصص درس، هر دو گروه نظر یکسان و کیفیت نامطلوب را داده اند. و اما علاوه بر این مورد دانشجویان به نشانگر ارتباط تعاملی بین استاد و دانشجو در ردو بدل کردن آموزش‌های مهارتی، نیز نظر نامطلوب را داده است. در مورد استاد متخصص باید گفت که به دلیل وجود متقاضی کم رشته کشاورزی در دانشگاه پیام نور و تعداد کم اساتید متخصص در واحدهای مهارتی مربوط به رشته، دانشگاه پیام نور مجبور است از اساتید متخصص نزدیک به این رشته بهره بگیرد. و اما در خصوص تعاملی بودن اطلاعات بین دانشجو و اساتید باید گفت می‌تواند علت مجازی بودن کلاس ها و متخصص نبودن استاد مربوطه باشد. در رابطه با این ملاک باید گفت که متأسفانه بیشتر دروس به صورت سنتی و سخنرانی برگزار می‌شوند و توجه کمی به جنبه کاربردی و مهارتی می‌شود و اینکه اساتید بخواهند تغییر شیوه بدهند احتیاج به زیرساخت ها و راهبردهایی است که باید از ریشه اصلاح گردد.

به تناسب این ملاک در رابطه با تحقیقات دیگران باید اشاره کرد که، آقاپور (۱۳۸۸) از پژوهش خود نتیجه گرفت که باوجود مشخص شدن نقش بسیار مهم برنامه درسی در رشته‌های کشاورزی به گونه‌ای است که از آموزش مهارت توسعه کسب‌وکار برای دانشجویان کشاورزی زاویه گرفته شده و روند جاری در برنامه درسی دانشگاهی عمدتاً بر روی شکل‌گیری مهارت‌های آکادمیک متمرکز شده‌است. صفاری و همکاران (۱۳۹۷) نیز اشاره دارند که از دیدگاه دانشجویان در ارتباط با شیوه ارائه مطالب دروس ناراضی‌تی وجود دارد.

۸- ملاک ارزشیابی: بررسی کیفیت ملاک ارزشیابی آخرین ملاک برنامه درسی می‌باشد. به صورت کلی دانشجویان و اساتید دیدگاه نسبتاًمطلوب در کیفیت ارزشیابی گزارش کرده اند. اما با توجه به نشانگرها به صورت مجزا، توافق کمی بین نظرات دانشجویان و اساتید وجود دارد. از نظر دانشجویان وضعیت نشانگرهای (سنجش یادگیری مهارتی دانشجویان براساس آزمون‌های عملکردی انجام می‌گیرد؛ یادگیری دانشجویان بر اساس تمام اهداف آموزشی مورد سنجش قرار می‌گیرد؛ از نظرسنجی هم‌گروه‌های دانشجو، نیز در ارزشیابی استفاده می‌شود؛ بازخوردهای ارزشیابی، موجب ایجاد فرصت یادگیری جدید در دانشجویان می‌شود) نامطلوب گزارش شده است و نشانگرهای (ارزشیابی با محتوای آموزش داده‌شده تناسب دارد؛ دانشجویان از نظام نمره‌گذاری و ارزشیابی رضایت دارند؛ در طول ترم ارزیابی مستمر از یادگیری دانشجویان به عمل می‌آید؛ بازخوردهای ارزشیابی موجب تصحیح عملکرد دانشجویان می‌شود؛ در ارزشیابی بر کار عملی و پروژه‌های گروهی تاکید می‌شود) نسبتاًمطلوب گزارش کرده اند. و اساتید نشانگرهای (یادگیری دانشجویان بر اساس تمام اهداف آموزشی مورد سنجش قرار می‌گیرد؛ از نظرسنجی هم‌گروه‌های دانشجو، نیز در ارزشیابی استفاده می‌شود؛ بازخوردهای ارزشیابی، موجب ایجاد فرصت یادگیری جدید در دانشجویان می‌شود؛ بازخوردهای ارزشیابی موجب تصحیح عملکرد دانشجویان می‌شود) را نامطلوب گزارش کرده اند.

نتایج حاکی از این است که با توجه به دیدگاه‌های دو گروه، برنامه درسی مهارتی تمام اهداف را مورد ارزشیابی قرار نمی‌دهد و از نظر هم‌گروه‌های دانشجویان استفاده‌ای نمی‌شود و بازخوردهای ارزشیابی برای بهبود عملکرد دانشجویان تأثیری ندارد. با توجه به مواردی که اشاره شد بهتر است از روش‌های ارزشیابی متنوع برای ارزشیابی بهره گرفته شود و تمام جنبه‌های دروس ارائه شده مورد ارزیابی قرار بگیرد و به ارزیابی عملکرد دانشجویان نیز توجه گردد و بعد از ارزشیابی نقاط قوت و ضعف دانشجویان به آنها گفته شود تا در جهت تصحیح آن اقدام کنند. در پژوهش هداوند (۱۳۷۹) بیشترین اتفاق نظر را در تغییر و ایجاد در شیوه‌های ارزشیابی و شیوه‌های تدریس از عملکرد علمی و پژوهشی استادان و دانشجویان را ضروری می‌دانستند. به

طور کلی کیفیت برنامه درسی از دیدگاه دانشجویان نسبتاً مطلوب با میانگین $2/60$ برآورد گردید و کیفیت برنامه درسی از دیدگاه اساتید نسبتاً مطلوب با میانگین $3/07$ برآورد گردید که به نسبت دانشجویان مثبت تر بود. با توجه به یافته های پژوهش، پیشنهادهای زیر برای بهبود کیفیت برنامه درسی این رشته، ارائه می گردد:

در انتخاب اهداف و محتوای دروس از مشارکت دانشجویان و فارغ التحصیلان نیز استفاده شود.

در انتخاب محتوا به توانایی و نیازهای دانشجویان توجه گردد.

اهداف و محتوای ارائه شده باید مورد تجدید نظر و اصلاح قرار گیرد و متناسب با زمان و تحولات جهانی ارائه شود.

اهداف و محتوا، انعطاف و پویایی در همه جنبه ها را داشته باشند.

به آینده شغلی دانشجویان توجه شود.

درس کارورزی مهم شمرده شود و موجب آماده کردن دانشجو برای شغل آینده اش گردد.

در صورت امکان بازدید از موقعیت های واقعی در رابطه با شغل آینده دانشجویان تدارک دیده شود.

تاکید بر خود اشتغالی گردد.

مهارت های کاربردی با شیوه های درست آموزش داده شوند.

در گروه بندی دانشجویان علائق و توانمندی آنها را مدنظر قرار دهند.

از روش های تدریس پیشرفته مانند: حل مسئله و بحث گروهی استفاده شود.

از روش های تدریس تعاملی مناسب بهره گرفته شود.

از اساتید مجرب و متخصص برای تدریس دروس اختصاصی استفاده گردد.

در مدت زمان در نظر گرفته شده برای واحدهای نظری و دروس مهارتی تخصصی تجدید نظر گردد و وقت کافی برای دروس مهارتی داده شود.

روش های متنوع ارزشیابی را به کارگیرند.

نقاط قوت و ضعف دانشجویان بعد از ارزشیابی به آنها گفته شود.

از روش های متناسب ارزشیابی آموزش های مهارتی بهره بگیرند.

از نظر هم گروهی های دانشجویان در ارزشیابی آنها بهره بگیرند.

منابع و مراجع

آقاپور، شهلا (۱۳۸۸). بررسی نقش برنامه درسی در بهبود قابلیت اشتغال در بین دانشجویان کشاورزی دانشگاه تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده اقتصاد و توسعه دانشگاه تهران.

امیری، نسرين (۱۳۸۵). بررسی اثرات اجتماعی ناشی از بیکاری فارغ التحصیلان دانشگاهها و موسسات آموزش عالی کشور، مجموعه مقالات اولین همایش شناسایی توانمندیها، موانع و راهکارهای اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهی، مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی.

پازارگادی، مهرنوش (۱۳۸۳). الگویی برای اعتبار بخشی (تضمین کیفیت در آموزش و پرورش). مجموعه مقالات اولین همایش علمی استاندارد و استانداردسازی در آموزش و پرورش. تهران: نشر مدرسه.

حجازی، سید یوسف و رضایی، مسعود (۱۳۹۴). دیدگاه دانشجویان و دانش آموختگان درباره برنامه های درسی رشته کشاورزی. فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، شماره ۳۳، صص ۲۸-۴۶.

شفقت، ا و ویسی، ر (۱۳۸۴). آسیب شناسی چالش های اشتغال فارغ التحصیلان نظام آموزش عالی کشور. سومین همایش اشتغال و نظام آموزشی عالی کشور. دبیرخانه دائمی همایش اشتغال و نظام آموزش عالی کشور.

شفیعی، ناهید (۱۳۸۴). ارزشیابی کیفیت برنامه درسی رشته آموزش بزرگسالان. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش بزرگسالان، دانشگاه شهید بهشتی: دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

صفاری، حامد؛ فرهادیان، همایون؛ صدیقی، حسن و کوره پز، حسنعلی (۱۳۹۷). بررسی مولفه های موثر بر میزان کاربردی بودن دروس پایه در دانشگاه کار آفرین در بخش کشاورزی (مورد مطالعه: مرکز آموزشی علمی کاربردی جهاد کشاورزی کرج). فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی کارآفرینانه در کشاورزی، دانشگاه علوم و منابع طبیعی خوزستان، شماره ۴، صص ۲۹-۱۵.

عارفی، محبوبه (۱۳۸۴). برنامه ریزی درسی راهبردی در آموزش عالی. تهران: جهاد دانشگاهی واحد شهید بهشتی. عبدی، علی (۱۳۸۴). ارزیابی کیفیت برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی: دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

نوه ابراهیم، عبدالرحیم (۱۳۸۰). یادگیری رهبری در آموزش عالی. دانشگاه علوم پایه دامغان با همکاری موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی.

وزیری، مزده (۱۳۷۸). نظام برنامه ریزی درسی در آموزش عالی ایران. پایان نامه دکتری رشته برنامه ریزی درسی، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.

هداوند، محمدعلی (۱۳۷۹). بررسی عوامل موثر در افزایش کیفیت آموزشی رشته علوم تربیتی مقطع کارشناسی. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی: دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

Mamat Wan (1993). Strategic program planning and curriculum development: A human resource development model for koley agama sultan zainal abiding, northern Illinois University.

